

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad ordning för tillsättning av pastor primarius i Stockholm m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 april 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag angående tillsättning av pastor primarius i Stockholm;
- 2) lag om ändrad lydelse av 46 § lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster; och
- 3) lag om biskopsvisitationer i Stockholm;

dels ock besluta, att den pastor primarius tillkommande ersättningen för kronotionenden skall från och med budgetåret 1942/43 utgå med ett belopp av 4,400 kronor för år.

Lagförslagen äro av följande lydelse:

1) Förslag

till

L a g

angående tillsättning av pastor primarius i Stockholm.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Pastor primarius utnämnes av Konungen, sedan, i den ordning nedan stadgas, val förrättats av Storkyrkoförsamlingen i Stockholm och av Stockholms prästerskap samt förslag till ämbetet och den därmed förenade kyrkoherdetjänsten i Storkyrkoförsamlingen avgivits av Stockholms domkapitel.

2 §.

1. Storkyrkoförsamlingens val för utseende av pastor primarius sker genom dess val för återbesättande av kyrkoherdetjänsten i församlingen.

2. I Stockholms prästerskaps val äga deltaga de vid val av prästerlig ledamot i stadens domkapitel röstberättigade prästerna. Valet förrättas å dag, som Konungen efter anmälan av domkapitlet om inträffad ledighet i ämbetet bestämmer. Vid detta val skall varje röstande å sin valsedel upptaga namnen å tre till ämbetet i fråga kvalificerade personer jämte för var och en av dessa sådan uppgift å titel eller yrke och å hemvist, som kan vara erforderlig för att fullt otvetydigt utmärka, vem som åsyftas. Å valsedel förekommande namn, varav ej tydligt framgår vem därmed åsyftas, ävensom namn å till kyrkoherdetjänst ej behörig person samt, där å valsedel äro upptagna namnen å flera än tre behöriga personer, det eller de sist å valsedeln stående övertaliga namnen anses såsom obefintliga. Valsedel, som icke upptager fullt antal giltiga namn, är ogill. I övrigt skall för valets förrättande, så ock för valets kungörande och avslutande samt i fråga om besvär över valet i tillämpliga delar gälla vad för valet av prästerlig ledamot i domkapitlet stadgas i lagen om domkapitel.

3 §.

Sedan de i 2 § angivna valförrättningarna vunnit laga kraft och domkapitlet beträffande dem, som vid vartdera valet erhållit de tre högsta rösttalen, i mån av behov införskaffat åldersbevis och tjänsteförteckning, skall domkapitlet bland dessa å förslag till pastor primarieämbetet uppföra minst tre, efter som de med hänsyn till detta ämbetes och den därmed förenade kyrkoherdetjänstens särskilda behov finnas framför övriga och sinsemellan äga företräde i förtjänst och skicklighet. Om förslag, som nu nämnts, beslutar domkapitlet vid särskilt sammanträde inför ärkebiskopen eller, om ärkebiskopen har förfall eller dennes ämbete är ledigt, inför annan av Konungen på framställning av domkapitlet till ordförande vid sammanträdet förordnad biskop. För omröstningen till förslaget gäller vad i 11 § lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster stadgas; skolande för samtliga, som varit under omröstning, i protokollet däröver upptagas ett kort sammandrag av deras tjänsteförteckningar och jämväl antecknas de särskilda upplysningar i övrigt, som kunna vara av betydelse för förslagets bedömande. Upprättat förslag kungöres av domkapitlet genom anslag.

4 §.

Över det av domkapitlet upprättade förslaget må besvär anföras hos Konungen av Storkyrkoförsamlingen och enskild röstägande vid något av de föregångna valen ävensom av den, som varit under omröstning för förslaget. I fråga om dylika besvär gäller vad i 44 § lagen om tillsättning av prästerliga tjänster stadgas.

5 §.

Efter upprättande av förslag, som i 3 § sägs, insänder domkapitlet ofördröjligen det däröver förda protokollet jämte tillhörande handlingar till Konungen, som, efter utgången av stadgad tid för anförande av besvär över förslaget, till ämbetet utnämner en av de å förslaget uppförda eller den Konungen med hänsyn till anförda besvär över förslaget prövar till ämbetet äga företräde.

2) Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 46 § lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster.

Härigenom förordnas, att 46 § lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

46 §.

Är någon särskild — — — Konungen stadgat; dock att vid omröstning i församling för tillsättning av sådan tjänst stadgandena i 26 § skola äga tillämpning samt att vid tillsättande av kyrkoherdetjänsten i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm förslag till nämnda tjänst och det därmed förenade pastor primarieämbetet skall av domkapitlet upprättas i enlighet med vad därom i särskild lag stadgas.

3) Förslag

till

L a g

om biskopsvisitationer i Stockholm.

Härigenom förordnas som följer:

De befogenheter och skyldigheter med avseende å förrättande av visitation i församling, som jämlikt kap. 24 kyrkolagen och eljest enligt särskild författning äro i fråga om församlingar i stift tillagda biskopen, skola beträffande de under Stockholms domkapitel lydande församlingarna tillkomma pastor primarius.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 223 i första kammaren av herr *Sandström m. fl.* samt nr 298 i andra kammaren av fröken *Andersson m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen, med avslag å propositionen, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville förelägga riksdagen förslag om inrättande av ett särskilt stift med egen biskop för Stockholm.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. I fråga om motiveringen till motionärernas yrkanden hänvisas till motionerna.

Stockholms stad intager i kyrkligt-administrativt hänseende sedan gammalt en särställning. Redan på 1590-talet, sedan nya församlingar uppstått i staden vid sidan om den äldsta, *S t o r k y r k o f ö r s a m l i n g e n*, förekom ett kyrkligt konsistorium i staden, i vissa hänseenden likväl underordnat ärkestiftets konsistorium. Stockholmskonsistoriets främste ledamot — näst ärkebiskopen — blev kyrkoherden vid Storkyrkan med benämningen »pastor primarius». Enligt en av Kungl. Maj:t den 16 december 1668 utfärdad instruktion skulle ärkebiskopen, när han var närvarande i konsistoriet, men eljest pastor primarius vara dess ordinarie preses; och den senare skulle åligga att »icke allenast för egen person predika i sin ombetrodda församling utan ock hava ett vakande öga på alla de andra församlingarna i staden», dock med undantag för hovförsamlingen.

Stockholms konsistorium, vars jurisdiktion omfattade huvudstadens hela stadsområde, erhöll under den senare rättsutvecklingen i realiteten samma befogenheter, som tillkommo domkapiteln i stiftet. Genom lagen den 13 november 1936 om domkapitel har också konsistoriet i huvudstaden tillagts benämningen domkapitel och fått sin ställning såsom sådant ytterligare befast.

Enligt nämnda lag skall Stockholms domkapitel, vari ärkebiskopen, när han är tillstädes, är preses, i övrigt bestå av följande ledamöter, nämligen: pastor primarius såsom ordinarie preses, en av Kungl. Maj:t för sex år i sänder bland kyrkoherdarna i de underlydande församlingarna förordnad ledamot såsom vice preses, en av stadens präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i staden, en av ombud för de underlydande församlingarna vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet, en av Kungl. Maj:t efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman samt en likaledes av Kungl. Maj:t efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som genom avlagda kunskapsprov, utgivna skrifter eller annorledes ådagalagt lärdom i teologiska eller i humanistiska ämnen. Vid handläggning av rättegångsmål skall dessutom domkapitlets sekreterare hava säte och

stämma i domkapitlet och vid ärkebiskopsval Stockholms samtliga kyrkoherdar.

I trots av den betydelsefulla ställning inom det för huvudstaden i dess helhet gemensamma konsistoriet, numera Stockholms domkapitel, som sålunda av ålder tillkommit kyrkoherden vid Storkyrkan i dennes egenskap av pastor primarius, har ett ensamt bestämmande inflytande vid tillsättningen av dessa två med varandra förenade tjänster allt intill närvarande tid varit inrymt åt Storkyrkoförsamlingen. Den företrädesrätt i förevarande hänseende, som nämnda församling allttjämt äger utöva, härleder sig ytterst från vissa bestämmelser i av konungamakten under 15- och 16-hundratalet för huvudstaden utfärdade privilegiebrev och ett, ursprungligen för stadens alla församlingar tillkommet, år 1743 för Storkyrkoförsamlingen särskilt bekräftat prästvalsreglemente. För närvarande regleras ordningen för tillsättning av kyrkoherdetjänsten i Storkyrkoförsamlingen genom bestämmelserna i 46 § i 1934 års lag om tillsättning av prästerliga tjänster. Enligt en med stöd av dessa bestämmelser den 7 december 1934 utfärdad kungörelse om särskild ordning vid tillsättning av, bland andra »privilegierade» prästerliga befattningar, nämnda kyrkoherdetjänst är församlingen berättigad att — utan föregående ansökningar eller förslag av domkapitlet — kalla önskat antal provpredikanter för tjänsten samt att sedermera genom val bland dessa föreslå Kungl. Maj:t tre, bland vilka en skall av Kungl Maj:t utnämnas.

Ytterligare upplysningar rörande den för huvudstaden anordnade kyrkostyrelsens uppkomst och utveckling med särskilt avseende å pastor primarieämbetet och detta ämbetes rättsliga ställning lämnas i en särskild häröver utarbetad redogörelse, vilken finnes intagen å sid. 25—31 i propositionen.

Den undantagsställning, som Stockholm sålunda allttjämt intager, såväl i avseende å den kyrkligt-administrativa indelningen som i fråga om organisationen av därvarande kyrkostyrelse, har — alltsedan början av 1700-talet — föranlett upprepade framställningar till Kungl. Maj:t och förslag, endels i syfte att av Stockholm med eller utan tillagda utanförliggande områden skulle bildas ett särskilt stift med egen biskop, endels blott syftande till en reformering av pastor primarieinstitutionen och därvid främst en reformering med hänsyn till dess samband med Storkyrkoförsamlingen. Under 1900-talet gjorda framställningar i detta ämne ha emellertid mestadels avsett en självständig stiftsbildning för huvudstaden. Det senast tillkomna, fullständigt utarbetade förslaget till en dylik stiftsbildning framlades år 1937 av kammarrådet Tom Wohlin i egenskap av inom ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig. Detta förslag går i huvudsaken ut på att Stockholm jämte närmast kringliggande områden av såväl Uppsala som Strängnäs stift skulle bliva ett särskilt stift med egen biskop, varvid Stor-

kyrkoförsamlingen skulle utgöra prebende åt denne. — I fråga om ändrad ordning för tillsättningen av pastor primarius gjordes särskild framställning senast av 1934 års kyrkomöte, som i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om åtgärder för beredande av inflytande därvid åt Stockholms prästerskap. — En närmare redogörelse för alla de skilda förslag i dessa frågor, som under årens lopp tillkommit, återfinnes i en däröver upprättad sammanställning, vilken finnes intagen å sid. 32—39 i propositionen.

Frågan om en reformering på ett eller annat sätt av kyrkostyrelsen i Stockholm har genom senaste innehavaren av pastor primarieämbetet Nils Widners frånfälle den 6 augusti 1940 erhållit en förnyad och omedelbar aktualitet. Denna fråga har också berörts av Stockholms domkapitel i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 september 1940, vari domkapitlet, med anmälan om det timade dödsfallet, underställde Kungl. Maj:ts prövning frågan om återbesättande av kyrkoherdebefattningen i Storkyrkoförsamlingen. Härvid upplyste domkapitlet, att Widners dödsbo ägde åtnjuta tjänstår vid befattningen intill den 1 mars 1941 samt att prästerskapets änke- och pupillkassa vore berättigad att därefter under ett år uppbära avkomsten av densamma. Befattningen bleve fördenskull ledig att av ny innehavare tillträdas först den 1 mars 1942. Under erinran om den sedan många år aktuella frågan om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm anförde domkapitlet i anslutning härtill i huvudsak följande:

Den 9 november 1937 hade domkapitlet avgivit utlåtande över det av kammarrådet Tom Wohlin samma år upprättade, till domkapitlet remitterade förslaget rörande en ifrågasatt stiftsbildning, omfattande Stockholms stad jämte vissa kringliggande områden. Domkapitlet hade därvid hemställt, att Kungl. Maj:t med beaktande av de synpunkter, domkapitlet framhållit i ärendet, måtte avlåta proposition till 1938 års riksdag i huvudsaklig anslutning till nämnda förslag. Då befattningen som pastor primarius och tillika kyrkoherde i Storkyrkoförsamlingen numera blivit ledig, syntes enligt domkapitlets mening stiftsfrågan nu böra upptagas till avgörande. Under hänvisning till sitt föregående utlåtande av den 9 november 1937 hemställde därför domkapitlet, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad domkapitlet anført, avlåta proposition till 1941 års riksdag i huvudsaklig anslutning till det av Wohlin upprättade förslaget. Därest stiftsfrågan funnes icke nu böra upptagas till lösning, hemställde domkapitlet, under erinran om 1934 års kyrkomötes skrivelse angående beredande åt Stockholms prästerskap av vederbörligt inflytande vid tillsättande av pastor primarieämbetet, att frågan om ändring i valproceduren därvid likväl måtte bliva föremål för avgörande. I vart fall syntes en utvidgning böra äga rum av den för närvarande enbart till Storkyrkoförsamlingens invånare begränsade förslagsrätten. Enklast kunde detta måhända ske på så sätt, att med bibehållande av församlingsbornas rätt att på förslag uppföra tre prästmän jämväl huvudstadens prästerskap tillerkändes rätt att efter omröstning på förslag uppföra två kandidater, prästerskapet givetvis obetaget att därvid uppföra samma kandidater som församlingen. Under förutsättning att vad domkapitlet sålunda hemställt beaktades, syntes med åtgärder för kyrko-

herdebefattningens återbesättande böra anstå tills vidare intill utgången av år 1941.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 1 november 1940 föreskrivit, att med åtgärder för återbesättande av kyrkoherdetjänsten i Storkyrkoförsamlingen skulle anstå tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, uppdrog chefen för ecklesiastikdepartementet åt kammarrådet Wohlin att, under förutsättningen att förenämnda, sedan år 1937 vilande förslag om utbrytning av Stockholms stad jämte vissa kringliggande områden till en särskild stiftsenhet icke ansåges böra i närvarande läge komma till genomförande, på grundval av nu gällande ordning utarbета förslag till sådana bestämmelser, som kunde vara ägnade att undanröja de mest iögonfallande bristerna med avseende å pastor primarius' ställning inom kyrkostyrelsen för huvudstaden. Med skrivelse den 1 februari 1941 har Wohlin överlämnat en promemoria, innefattande utredning och förslag angående ändrad ordning för tillsättning av pastor primarieämbetet i Stockholm m. m.

I promemorian har anförts, bland annat:

Domkapitlet i Stockholm har i sin skrivelse den 10 september 1940 framfört förslag till ändrad ordning för tillsättning av pastor primarius. Behovet av en jämkning i den gällande regleringen på denna punkt är uppenbart. Frågan gäller icke blott ett undanröjande i och för sig av den organisatoriska oformligheten, att innehavaren av den prästerliga befattning, med vilken följer chefsställningen inom huvudstadens domkapitel, utses inom ett förslag, som framgått ur en valhandling inom blott en enda av stadens många församlingar. Den oformlighet, som sålunda vidlåder den gällande valordningen, innebär en reell olägenhet. Det räcker icke att till försvar för denna valordning åberopa, att densamma dock visat sig kunna tillföra pastor primarieämbetet framstående och för såväl kyrkoherdetjänsten som ordförandeskapet i domkapitlet väl skickade befattningshavare. Det förhåller sig nämligen utan tvivel så, att den gällande valordningen såsom sådan medför ett försvagande av den auktoritativa ställning gentemot huvudstadens församlingsprästerskap i gemen, som vid pastor primarieinstitutionens tillskapande avsetts skola tillkomma ämbetets innehavare.

Vad angår riktlinjerna för den erforderliga omläggningen av tillsättningsordningen, må till en början erinras om att enligt gällande regler för ärkebiskops- och biskopsval valrätten vid dessa praktiskt taget tillkommer endast prästerskapet. I själva verket synes den tanken icke orimlig, att pastor primarius helt skulle utses enligt bestämmelserna för biskopsval, varav skulle följa, att Storkyrkoförsamlingen, i likhet med vad fallet är för biskopsprebendeförsamling (Visby stadsförsamling), komme att sakna inflytande på valet. Härför skulle kunna anses tala även den omständigheten, att Storkyrkoförsamlingens folkmängd sedan 1870-talets slut befinner sig i sjunkande (församlingen utgör för närvarande en av de tre till folkmängds-siffran minsta av huvudstadens territoriella kyrkoförsamlingar). Än mindre ger Storkyrkoförsamlingens folkmängdssiffra, om man tar hänsyn till befolkningens rörlighet, något stöd för ett anspråk från församlingens sida att utgöra en exklusiv valkorporation för utseende av huvudstadens kyrkliche chef. Av i församlingen oavbrutet under åren 1919—39 mantalsskrivna per-

soner, inalles 913, voro blott 158 födda inom församlingen; hela antalet den 31 december 1938 mantalsskrivna personer utgjorde 10,205 (statens offentliga utredningar 1940: 1, sid. 32). Storkyrkoförsamlingens s. k. »privilegium» i avseende å tillsättningsordningen vid kyrkoherdetjänsten saknar helt jämförbarhet med de prästerliga, i regeringsformen förankrade privilegierna. Den exklusiva rätt församlingen härutinnan utövat bottnar ytterst i en koncession i äldre tid från kungamaktens sida och framstår utan tvivel numera såsom en anomali.

Då pastor primarius enligt gällande rättsläge icke intager samma ställning som en biskop, synas övervägande skäl tala för att icke i närvarande läge giva tillsättningsreformen en så långt gående räckvidd som ovan berörts. I detta sammanhang bör även erinras därom, att sedan år 1937 föreligger ett av undertecknad på därom erhållet uppdrag utarbetat förslag till en allmän omläggning av ordningen för ärkebiskops- och biskopsval, syftande i första hand till beredande av ett förstärkt inflytande å dessa val för lekmän. Förslaget har emellertid ännu icke varit föremål för något slutligt ståndpunktstagande från Kungl. Maj:ts sida. En under förhandenvarande förhållanden godtagbar lösning av den föreliggande frågan synes kunna ernås på det sätt, att man, utan rubbning av Storkyrkoförsamlingens nuvarande rätt att för befattningen presentera av församlingen kallade och valda prästmän, dels inrymmer åt de präster, som äga rösträtt vid val av prästerlig ledamot av Stockholms domkapitel, befogenhet att vid särskilt val framföra sina kandidater till befattningen, dels bereder domkapitlet ett visst ökat medinflytande vid tillsättningen. Detta medinflytande torde lämpligen kunna givas den formen, att domkapitlet skall äga att bland de av de båda valkorporationerna presenterade personerna upprätta ett förslag på de tre, vilka av domkapitlet med hänsyn till förtjänst och skicklighet prövas vara mest kvalificerade för befattningen.

Den här föreslagna reformerade tillsättningsordningen skulle i första hand få betydelse för pastor primarieämbetets återbesättande vid den nuvarande vakansen. Bestämmelserna måste i det hela få karaktären av ett provisorium. Kommer nämligen en allmän revision av proceduren vid biskopsval till stånd, varvid lekmännens medinflytande lär komma att få en mera rationell utformning än som svarar mot Storkyrkoförsamlingens nuvarande förslagsrätt till pastor primarieämbetet, torde även regleringen av tillsättningsordningen vid detta ämbete underkastas en förnyad översyn.

Utredningsmännen har härefter framhållit, att, därest till stärkande av pastor primarieämbetets ställning en reform nu företoges i avseende å tillsättningsordningen i huvudsaklig överensstämmelse med vad sålunda av honom föreslagits, starka lämplighetskäl syntes, för främjande av samma syfte, tala för att samtidigt företoges en utbyggnad på en punkt berörande de materiella befogenheterna för ämbetets innehavare. Härom anföres:

I fråga om den ställning, pastor primarius i avseende å de biskopliga funktionerna intager inom kyrkostyrelsen i Stockholm, är det gällande rättsläget bestämt mindre genom uttryckliga författningsföreskrifter än genom en lång sedvanerättslig utveckling och därpå grundad praxis. Tydligt torde vara, att pastor primarius ej äger utöva de i Stockholm aktuella biskopliga befogenheter, som ej kunna å annan delegeras, såsom i första hand ordinationsrätten och befogenheten att hålla prästmöte. Huru i avseende å den

biskop enligt kyrkolagen tillkommande visitationsrätten förhåller sig är däremot mera ovisst. I 1686 års kyrkolag (24: 6) förbehölls biskopen visitationsrätten »uti sitt stift». Det har under gången tid förelegat tvekan, huruvida Stockholm tillhör Uppsala stift eller icke. Regeringsrätten förklarade år 1915 i mål angående tillämpningen av de genom lagen om reglering av prästerskapets avlöning införda nya bestämmelserna rörande det extra ordinarie prästerskapets löneförmåner, att Stockholms stad ej inginge i Uppsala stift utan utgjorde en särskild kyrklig enhet, för vilken emellertid i då ifrågavarande avseende måste anses gälla vad som stadgats för stift (regeringsrättens årsbok 1915: 26). Lagen den 13 november 1936 om domkapitel skiljer mellan domkapitel i stift och domkapitlet i Stockholms stad. Huru det än formellt må förhålla sig med ärkebiskopens visitationsrätt i Stockholm, är i varje fall klarlagt, att visitationer icke hava hållits i staden vare sig av ärkebiskopen eller av pastor primarius under den tid kyrkolagen gällt. Den ställning pastor primarius intog enligt 1668 års instruktion ger vid handen, att ämbetets innehavare avsetts skola utöva en allmän uppsiktsbefogenhet över prästerskapet och församlingarna i staden. Då visitationsbefogenheten på ett alldeles särskilt sätt markerar förmansställningen gentemot prästerskapet, bör i Stockholms stad denna befogenhet tillkomma pastor primarius och sålunda nu uttryckligen tilläggas denne. Någon betänklighet här emot torde så mycket mindre böra möta, som jämlikt särskild föreskrift visitationsbefogenhet enligt kyrkolagen ej är bunden till biskopens person utan kan av honom delegeras till annan prästman.¹

Då det gäller att även för Stockholms-församlingarnas del omsider bringa i tillämpning de uppsikts- och kontrollfunktioner, som innefattas i den biskopliga visitationsrätten, bör visserligen uppmärksammas, att de i kap. 24 kyrkolagen upptagna bestämmelserna om sättet för biskopsvisitationsförrättande i åtskilliga stycken få anses såsom numera föråldrade och försatta ur kraft. Särskilt gäller detta, där fråga är om visitationsförrättningar i de större städernas församlingar. I praxis, som torde få anses hava erhållit sedvanerättslig sanktion, hava emellertid stiftscheferna ansetts äga befogenhet att i viss utsträckning lämpa formerna för dylika förrättningar efter de förändrade krav, som betingas av tidsomständigheterna. Enligt vad undertecknad inhämtat har sålunda den nuvarande biskopen i Göteborgs stift hittills under sin ämbets tid såsom stiftschef förrättat visitation i samtliga församlingar tillhörande nämnda stad med undantag för en församling, i vilken dylik förrättning planerats att äga rum under innevarande år. Enligt av biskopen lämnad uppgift har han vid utförande av visitationsförrättningar i Göteborgs-församlingarna följt en ordning, som i vissa avseenden avvikit från kyrkolagens bestämmelser i ämnet. Då det gäller förutläggningarna för utövande av den biskop tillkommande visitationsrätten beträffande huvudstadsförsamlingarna är att beakta, att vissa av församlingarna i Göteborgs stad äro till folknúmerärens fullt jämförbara med de större och största av huvudstadsförsamlingarna. För övrigt må erinras därom, att för Göteborgs-församlingarna finnes anordnad fullständig gemenskap i ekonomiskt hänseende, ett förhållande, som där i sin mån försvårar en strikt efterlevnad av kyrkolagens visitationsbestämmelser. Någon motsvarighet härtill finnes för närvarande ej i Stockholm. Det torde bliva en angelägen och tacksam uppgift för den blivande innehavaren av pastor primarieämbetet att på basis av de kyrkolagens visitationsbestämmelser,

¹ Se Kungl. Maj:ts stadga och påbud den 20 mars 1735, p. 1 sista meningen.

som må anses ännu äga gällande kraft, söka finna de särskilda former för visitationsrättens utövande, som med hänsyn till förhållandena i huvudstaden må visa sig mest effektiva.

Utredningsmannen har slutligen i sin promemoria upptagit spörsmålet om viss reglering av det av ålder med pastor primarieämbetet förenade särskilda arvodet. Ifrågavarande arvode utgår för närvarande i form av ersättning för kronotonde från Västmanlands län, 250 tunnor råg och korn jämte forsellön. Ersättningen beräknas efter lösen enligt 10-årigt medelmarktgångspris och bestrides under innevarande budgetår från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget å 8,000 kronor till Kleresistaten. I promemorian anföres härom:

I en den 28 januari 1941 dagtecknad, av sekreteraren i kammarkollegiet Per Gavelius till chefen för ecklesiastikdepartementet avlämnad utredning angående »ersättningar till kyrkorna för vin- och byggnadssäd och till domkyrkorna för domkyrkotunnor samt under VIII huvudtiteln anslag till kleresistaten, kyrkors underhåll och ersättningar till kyrkor upptagna indelningsersättningar m. m.» föreslås, att omförmälda ersättning för kronotonde skall, från och med budgetåret 1942/43 upphöra att utgå av statsmedel och ersättas med anslag av kyrkofondens medel. Vidare föreslås, att från samma tid kyrkofonden skall erhålla ersättning för ifrågavarande indelningsersättning genom uppräknning av anslaget: »Vissa ersättningar till kyrkofonden» med belopp motsvarande indelningsersättningens medelvärde för åren 1931—40 eller 4,350 kronor 82 öre, avrundat till 4,400 kronor. Beloppet föreslås skola sammanföras med ersättningen för vissa tidigare av biskoparna åtnjutna eller till biskopslöneregleringsfonden utgående statsanslag, som härigenom skulle förhöjas från 117,200 kronor till 121,600 kronor.

Genomföres en reglering av nu omförmälda anslagspost på sätt här föreslagits synas starka lämplighetsskäl tala för, att en motsvarande reglering företages av det med pastor primarieämbetet förenade arvodet eller sålunda, att detta arvode fixeras till samma belopp, 4,400 kronor, vartill statsverkets ersättning till kyrkofonden beräknas. En dylik fixering av arvodesbeloppet torde även för vederbörande befattningshavare innebära en praktisk fördel. Till vinnande av önskvärd reda och överskådlighet torde en bestämmelse om det sålunda fixerade arvodet böra intagas i prästlöneregleringslagen och ersättningen till kyrkofonden registreras i kyrkofondslagen.

Från de synpunkter, som i promemorian angivits, har utredningsmannen utarbetat och därvid fogat förslag till bland annat

- 1) lag angående tillsättning av pastor primarius i Stockholm,
- 2) lag om ändrad lydelse av 46 § lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster,
- 3) lag om biskopsvisitationer i Stockholm,
- 4) lag om ändrad lydelse av 5 § och 11 § 1 mom. lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning samt
- 5) lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond.

Över förevarande utredning och förslag ha utlåtanden avgivits av ärkebiskopen E. Eidem, av Stockholms domkapitel efter hörande av Storkyrkoförsamlingen samt av statskontoret och kammarkollegiet, varjämte Stockholms prästsällskap inkommit med yttrande i ärendet.

Ärkebiskopen har, under framhållande av vikten av att en egen stiftsbildning för Stockholm med det snaraste genomfördes, uttalat sitt beklagande av, om statsmakterna skulle på grund av närvarande läge finna sig böra sätta denna fråga ytterligare på framtiden. För sådant fall ansåge han det visserligen böra hälsas med tillfredsställelse, därest åtminstone några, sedan länge ganska påtagliga brister i fråga om pastor primarieämbetet nu avhjälpes, men betraktade han likväl en sådan förbättring beträffande den nuvarande ordningen allenast såsom en nödfallsutväg och ett provisorium. I avseende å förslaget att tillägga pastor primarius rätt, respektive plikt till visitation framhöll ärkebiskopen, att en dylik anordning utan tvivel vore ägnad att bringa till tydligare uttryck den förmansställning, som borde tillkomma pastor primarius inom Stockholms-församlingarna.

Storkyrkoförsamlingen har för sin del tillstyrkt genomförande av den av Wohlin föreslagna ändrade ordningen för tillsättandet av pastor primarieämbetet, men under förutsättning att såväl den del av församlingens kyrkoherdes lön, som överstege andra Stockholms-kyrkoherdars löner, som ock kostnaden för avlönande av den präst i församlingen, som erfordrades för att kyrkoherden skulle kunna uppehålla pastor primarieämbetet, bestredes ur kyrkofonden.

Domkapitlet har funnit förslaget såväl till ändrade bestämmelser för tillsättning av pastor primarius som till visitationsrätt för denne innebära en förbättring i jämförelse med nuvarande ordning men har ansett sig böra uttala, att enligt dess mening värdet av den föreslagna visitationsrätten starkt begränsades därigenom, att dess utövare icke erhöle den med visitationsbefogenheten hittills städse förenade chefsställning gentemot prästerskapet, som biskopsämbetet innefattade. — Storkyrkoförsamlingens krav å ersättning ur kyrkofonden för viss del av kyrkoherdens lön har domkapitlet icke ansett sig kunna biträda. Däremot har domkapitlet funnit vissa skäl tala för att en kyrkoadjunktsbefattning i församlingen avlönades av kyrkofonden. Domkapitlet har därjämte ansett någon höjning av det föreslagna särskilda arvudet åt pastor primarius skälig.

Inom domkapitlet har en ledamot, *generaldirektören A. Örne*, särskilt framhållit, att den enda fullt tillfredsställande lösningen av föreliggande fråga vore, att för huvudstaden och vad därmed naturligt hörde samman, såsom ett stift, tillsattes en biskop med samma ställning och avlöningsförhållanden som övriga chefer för fastlandsstiften, varvid kyrkoherden i Storkyrkoförsamlingen borde få ställningen såsom domprost med bibehållande av den traditionsrika titeln pastor primarius, samt att den rätta tid-

punkten för en dylik organisation av Stockholms kyrkoväsen vore nu, då pastor primarieämbetet vore ledigt.

Statskontoret har förklarat sig, från de synpunkter ämbetsverket hade att företräda, icke ha funnit anledning till erinran mot föreliggande förslag annat än i avseende å frågan om ersättning å riksstaten till kyrkofonden för det pastor primarius enligt förslaget från nämnda fond tillkommande särskilda arvodet. Beträffande denna fråga hänvisar statskontoret till ett särskilt av ämbetsverket avgivet utlåtande rörande åtskilliga statsanslag för kyrkliga ändamål.

Kammarkollegiet, som icke haft något att erinra i princip emot en reformering av tillsättningsförfarandet för pastor primarius eller införande av visitationsrätt för denne, har dock, under framhållande av reformförslagets karaktär av ett provisorium i avvaktan på beslut i frågan om ett särskilt Stockholms stift, uttalat, att det givetvis hade varit önskvärt, om stiftsregleringen kunnat komma till stånd inom så nära framtid, att ett dylikt provisorium kunnat undvikas.

Stockholms prästsällskap har förklarat sig vara av den övertygelsen, att Stockholms kyrkofråga icke kunde lösas på ett tillfredsställande sätt, förrän Stockholm med omnejd avskildes till ett eget stift och finge en biskop, som helt kunde ägna sig åt vården om stiftets angelägenheter. Därest man ansåge, att stiftsfrågan icke borde nu lösas utan blott en nyordning av pastor primarieämbetet eftersträvas, torde enligt sällskapets mening icke mycket vara att erinra mot det sätt, varpå de nu framlagda lagförslagen utformats. Då emellertid en dylik nyordning syntes sällskapet bidra till att ytterligare fördröja och måhända helt förhindra lösningen av stiftsfrågan, har sällskapet för sin del avstyrkt den föreslagna regleringen.

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Bagge*, bland annat följande:

»Den gällande organisationen av kyrkostyrelsen för huvudstaden har med visst fog betecknats såsom ett sedan flera sekler tillbaka bestående provisorium. Strävandena efter en effektivare ordning på detta, man kan väl säga, försummade område av den kyrkliga förvaltningen i riket ha icke uppgivits; med huvudstadens utomordentliga befolkningstillväxt och stadsbebyggelsens utsträckning till en vid räjong utanför stadens jurisdiktionsområde (Stor-Stockholm) ha kraven på en fastare och enhetligare ledning med avseende å de mångahanda för dessa landets centrala områden gemensamma kyrkliga angelägenheterna med alltmer ökad styrka gjort sig gällande. I den förut berörda år 1937 framlagda utredningen framhölls, att en *stiftsbildning* för Stor-Stockholm icke — såsom vid andra nybildningar av administrativa förvaltningsenheter — kunde, vid ett sakligt bedömande, anses liktydig med en utökning av stiftens antal. För Stockholm funnes redan och av gammalt en kyrkligt-administrativ enhet — man kunde be-

nämna den »konsistorialområde» eller terminologiskt giva den någon annan beteckning. Dennas organisation vore emellertid till följd av dess ofullständiga utbyggnad av föga lämpligt slag, och den föreslagna stiftsreformen syftade följaktligen i själva verket allenast till en rationalisering av en redan bestående organisation, som hittills icke kunnat effektivt utnyttjas.

Den helt nyligen inträdda vakansen i pastor primarieämbetet har av naturliga skäl aktualiserat denna gamla fråga. Då jag nu likväl, ehuru med stor tveksamhet, ansett mig böra avstå från att söka i detta samband åvägbringa en slutlig lösning av Stockholms stiftsfråga på basis av den i detta avseende sedan några år tillbaka föreliggande utredningen, har detta mitt ståndpunktstagande bestämts av hänsynen till rådande tidsomständigheter. Varje kostnadskrävande utökning av förvaltningsorganisationen bör givetvis om möjligt undvikas under en tid, då inskränkningar i förvaltningsverksamheten övervägas och alla tillfällen till besparingar och begränsningar måste tillvaratagas. Jag har emellertid funnit mig icke kunna taga på mitt ansvar att låta det föreliggande tillfället gå förbi utan varje som helst försök till positiva åtgärder för förbättrande av härvarande kyrkostyrelses organisation. Det har också, på sätt i nu föreliggande på mitt uppdrag verkställda utredning skett, kunnat påvisas, att de mest iögonfallande olämporna i den gällande ordningen, utan någon ökad kostnadsinsats från det allmännas sida, kunna genom vissa mindre genomgripande reformer om icke helt avlägsnas så dock minskas. Jag förbiser ej, att de åtgärder, som härvid föreslagits — stärkande av pastor primarius ställning genom en omläggning av tillsättningsordningen samt en instruktionsmässig utvidgning av dennes ämbetsbefogenheter i avseende å visitationsrätt — måste få innebörden av ett lappande av ett gammalt kläde. Jag har dock stannat i den uppfattningen, att i nuvarande läge även en på dylikt sätt begränsad reform äger sitt värde. Det bör framhållas, att genom en sådan reform icke undanskjutes en definitiv reglering av frågan, när de ekonomiska förutsättningarna för en sådan föreligga.

Den av utredningsmannen föreslagna författningsregleringen har jag funnit sakligt sett väl avvägd. Såsom utredningsmannen anført, markerar den visitationsbefogenhet, som vid bifall till förslaget tillägges pastor primarius, på ett alldeles särskilt sätt den förmansställning gentemot prästerskapet, vilken det enligt min mening är av vikt att pastor primarius intager. Till vissa detaljer i lagförslaget beträffande ordningen för pastor primarieämbetets tillsättning återkommer jag i det följande.

Storkyrkoförsamlingens anspråk på ersättning ur kyrkofonden för den del av lönen för församlingens kyrkoherde, som överskrider det för kyrkoherdarna i Stockholms övriga församlingar fastställda beloppet, anser jag mig, i likhet med Stockholms domkapitel, icke kunna tillstyrka. Vad angår församlingens yrkande, att avlöningen till en av de två nuvarande kyrkoadjunktbesättningarna i församlingen måtte övertagas av kyrko-

fonden, torde denna fråga icke böra avgöras i föreliggande sammanhang. Jag får erinra om att lönerregleringsperioderna för prästerskapet i flertalet av huvudstadsförsamlingarna utlöpa med 1945 års utgång. För Storkyrkoförsamlingen utgår lönerregleringsperioden år 1946. För det förestående arbetet med de prästerliga organisations- och avlöningsfrågorna i samband med de sålunda snart nog utlöpande lönerregleringsperioderna för huvudstadsförsamlingarna ha förberedelser redan träffats. Spörsmålet om Storkyrkoförsamlingens behov av prästerliga krafter och avlöningen av dessa måste därvid givetvis bliva ett spörsmål bland många andra, som i sitt vidare sammanhang påkallar ett särskilt bedömande.

Jag biträder utredningsmannens förslag, att det särskilda arvodet för pastor primarieämbetets innehavare fixeras till 4,400 kronor eller till det medelvärde, vartill detta arvode — i form av en efter markegångsprisen växlande ersättning för här ifrågavarande spannmålsanslag — utgått för åren 1931—40. I anledning av vad Stockholms domkapitel härom anført, vill jag framhålla, att med den sålunda föreslagna fixeringen av förevarande arvodespost den sammanlagda avlöningen vid de båda förenade tjänsterna kommer att uppgå till ett belopp, som, även om värdet av den med kyrkoherdetjänsten förenade tjänstebostaden sättes lågt, ter sig som en skälig ersättning för pastor primarieämbetet i dess föreslagna utformning.»

Beträffande den närmare innebörden av förslaget till lag angående tillsättning av pastor primarius i Stockholm samt förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster hänvisas till sid. 17—21 i propositionen.

Lagrådet, vars utlåtande inhämtats över nyssnämnda lagförslag ävensom förslaget till lag om biskopsvisitationer i Stockholm, har lämnat förslagen utan erinran.

De av utredningsmannen framlagda förslagen till ändringar i prästlönerregleringslagen och kyrkofondslagen ha, sammanarbetade med av andra lagförslag föranledda ändringar i nämnda författningar, framlagts genom propositionen nr 238, över vilken utskottet framdeles kommer att avgiva utlåtande.

Utskottet.

I Stockholms stad, som sedan gammalt intagit en särställning i kyrkligt-administrativt hänseende, förekom ett kyrkligt konsistorium redan på 1590-talet. Med tiden erhöll konsistoriet samma befogenheter som domkapiteln i stiftet. Denna utveckling befästes genom 1936 års lag om domkapitel, varvid konsistoriet i huvudstaden även erhöll benämningen domkapitel. I Stockholms domkapitel är ärkebiskopen, när han är närvarande, preses men eljest pastor primarius ordinarie preses. Stockholms stad utgör

sålunda en kyrkligt-administrativ enhet med i det närmaste självständig organisation. Väsentliga brister ha emellertid framträtt i denna organisation, i främsta rummet sammanhängande därmed att den kyrkliga förvaltningen i huvudstaden — oaktat staden sålunda i kyrkligt hänseende bildar en administrativ enhet — i olikhet med stiftet saknar egen biskop såsom chefsmyndighet. Att märka är nämligen att — såsom framgår av den i propositionen lämnade redogörelsen — pastor primarius endast i begränsad omfattning äger de befogenheter som tillkomma en stiftschef.

Alltsedan början av 1700-talet ha upprepade krav framställts om sådan ändring i gällande stiftsindelning, att Stockholm — med eller utan tillagda utanförliggande områden — avskiljes till ett särskilt stift med egen biskop. Sedan 1915 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utreda om och på vad sätt en jämkning i gällande stiftsindelning lämpligen borde äga rum och, i samband därmed, huruvida Stockholm i kyrkligt avseende borde skiljas från ärkestiftet, verkställdes av den s. k. domkapitelskommittén en omfattande utredning rörande hithörande spörsmål. I sitt år 1918 avgivna betänkande framhöll kommittén i detta avseende bland annat, att ärkestiftet vore i stort behov av begränsning, att en stad av Stockholms storlek och därtill landets huvudstad krävde självständig kyrklig förvaltning, att huvudstadens avskiljande till självständig kyrklig förvaltningsenhet med egen chef vore en nödvändig betingelse för en bättre rekrytering av stadens prästerskap, samt att pastor primarius icke kunde, utan att bliva skild från vissa uppgifter som kyrkoherde och tillagd samma befogenheter som biskop, motsvara kravet på en kyrkoherde för hela huvudstaden. Kommittén fann behovet av en särskild stiftsstyrelse för huvudstaden synnerligen trängande, i följd varav kommittén dels framlade förslag om inrättande av ett nytt stift för Stockholm med närmaste omnejd, dels ock alternativt yttrade sig om vissa andra sätt att lösa Stockholms stiftsfråga utan ökning av stiftens antal i riket. Någon åtgärd i det av kommittén angivna syftet har emellertid från Kungl. Maj:ts sida icke vidtagits, oaktat såväl 1925 som 1932 års kyrkomöten hos Kungl. Maj:t anhållit om framläggande snarast möjligt av förslag i ärendet. Sedan framställningar inkommit även från ett flertal av de territoriella församlingarna i Stockholm, avgav kammarrådet Tom Wohlin år 1937, efter erhållet uppdrag som sakkunnig, en promemoria rörande en stiftsbildning, omfattande Stockholms stad jämte vissa kringliggande områden av ärkestiftet och Strängnäs stift, därvid Storkyrkoförsamlingen skulle utgöra prebende åt den nye biskopen. Ej heller detta förslag har ännu lett till någon lösning av Stockholms stiftsfråga.

När nu pastor primarieämbetet blivit vakant, har frågan erhållit omedelbar aktualitet. I förevarande proposition har chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit, att den gällande organisationen av kyrkostyrelsen för huvudstaden med visst fog betecknats som ett sedan flera sekler be-

stående provisorium, att kraven på en fastare och enhetligare ledning med avseende å stadens kyrkliga angelägenheter med allt mer ökad styrka gjort sig gällande samt att en stiftsbildning för Stockholm, som redan utgjorde en kyrkligt-administrativ enhet, icke vore liktydig med en utökning av stiftens antal utan i själva verket endast innebure en rationalisering av en redan bestående organisation, som hittills icke kunnat effektivt utnyttjas. Samtidigt som departementschefen sålunda givit uttryck för behovet av ett särskilt stift för Stockholm har han emellertid förklarat att han, ehuru med stor tveksamhet, med hänsyn till rådande tidsförhållanden ansett sig böra avstå från att för närvarande söka åvägabringa en lösning av stiftsfrågan samt inskränkt sig till att föreslå vissa begränsade åtgärder till förbättrande av kyrkostyrelsens organisation.

De sålunda i propositionen framlagda förslagen innebära — förutom en reglering av det med pastor primarieämbetet förenade särskilda arvodet — *dels* ändrade bestämmelser beträffande tillsättningen av pastor primarius, *dels* ock en utvidgning av dennes ämbetsbefogenheter genom att han utrustas med visitationsrätt beträffande de under Stockholms domkapitel lydande församlingarna.

Ett genomförande av dessa förslag skulle givetvis medföra en viss förbättring av den nuvarande ordningen. Emellertid måste de föreslagna åtgärderna — såsom ock departementschefen framhållit — få innebörden av ett lappande av ett gammalt kläde. Härtill kommer att den föreslagna visitationsrätten begränsas därigenom, att dess utövare icke erhåller den med visitationsbefogenheten hittills städse förenade chefsställning gentemot prästerskapet, som biskopsämbetet innefattar. Vidare är att märka, att pastor primarius fortfarande skulle komma att sakna flera av de befogenheter, som äro förenade med ett biskopsämbete, såsom ordinationsrätten och rätten att hålla prästmöte. Det kan därför befaras, att pastor primarius trots reformen icke erhåller den auktoritativa ställning, som bör tillkomma kyrkochefen för huvudstaden.

Jämväl enligt utskottets mening tala de föreliggande skälen för att en slutlig lösning av Stockholms stiftsfråga bör åvägabringas så snart omständigheterna medgiva det. Genom vakansen å pastor primarieämbetet erbjuder sig ett tillfälle att vidtaga en omorganisation av stadens kyrkostyrelse, och utskottet anser sig icke kunna tillstyrka att ämbetet, efter allenast smärre reformer i den riktning som föreslagits, återbesättes, då därigenom en definitiv lösning av stiftsfrågan måste komma att undanskjutas för en avsevärd tid framåt. De ekonomiska konsekvenserna av en stiftsbildning för Stockholm synas icke vara av den storleksordning, att de berättiga ett sådant uppskov med undanröjandet av de allmänt erkända bristerna i stadens kyrkliga förvaltning. Innan ämbetet ånyo besättes, bör alltså enligt utskottets mening den sekelgamla frågan om stiftsbildning för huvudstaden bringas till sin lösning.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 201, icke måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att riksdagen, i anledning av de i ärendet väckta motionerna I: 223 och II: 298, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under förnyat övervägande frågan om inrättande av ett särskilt stift med egen biskop för Stockholm med omnejd samt, efter den ytterligare utredning som kan finnas erforderlig, förelägga riksdagen förslag i ämnet.

Stockholm den 20 maj 1941.

På första lagutskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Karl Johan Olsson, Brandt, Thörnberg, Anton Svensson* och *Sandström*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Hedlund* i Östersund, *Ryberg, Olsson* i Mellerud, *Björling* och *Lindberg* i Stockholm, fru *Ruth Gustafson* samt herr *Birke*.

Reservation

av herr *Lindqvist* i Halmstad, vilken — med instämmande av herrar *Thörnberg* och *Olsson* i Mellerud — anförde:

»Goda skäl ha obestriddligen anförts för motionärernas uppfattning att den uppkomna vakansen å pastor primarieämbetet bör begagnas till att åvägabringa en definitiv lösning av den gamla frågan om en stiftsbildning för Stockholm. I likhet med departementschefen anser jag emellertid, att en kostnadskrävande utökning av förvaltningsorganisationen såvitt möjligt bör undvikas under nu rådande tidsomständigheter, då inskränkningar i förvaltningsverksamheten övervägas och alla tillfällen till besparingar och begränsningar måste tillvaratagas. Då den av motionärerna åsyf-

tade omorganisationen icke kan anses vara så oundgängligen nödvändig att av hänsyn därtill de nyssnämnda betänkligheterna böra vika, anser jag propositionens förslag om en mindre genomgripande reform böra av riksdagen bifallas. På grund därav hemställes,

att riksdagen måtte — med avslag å de i ärendet väckta motionerna — bifalla de i Kungl. Maj:ts förevarande proposition framställda förslagen.»
